

Nr 2.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna rörande stadsindelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 173 i första kammaren av herr *Persson, Ivar, m. fl.* och nr 194 i andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga *m. fl.* hemställes, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring av 15 § lagen om kommunalstyrelse i stad, att vid stadsindelning i valkretsar inkorporerad kommun (kommuner) bör, om folkmängden är tillräckligt stor, bilda egen valkrets eller i vart fall icke vara uppdelad på skilda valkretsar.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

I 15 § lagen om kommunalstyrelse i stad stadgas:

För val av stadsfullmäktige skall stad med mera än 10 000 invånare indelas i valkretsar. Valbarhet är ej inskränkt inom valkrets.

Vid valkretsindelning iakttages, att varje krets kommer att utse minst tio, högst trettio stadsfullmäktige efter den beräkningsgrund, att i allmänhet inom varje krets en stadsfullmäktig utses för varje befolkningstal motsvarande det som erhålles, då stadens folkmängd delas med antalet fullmäktige för hela staden; att varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; samt att antalet fullmäktige för hela staden, i den mån det utan olägenhet kan ske, fördelas lika på de särskilda valkretsarna.

Om indelning i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets äga, efter därom av magistraten eller, där sådan ej finnes, av drätselkammaren uppgjort förslag, stadsfullmäktige göra framställning hos länsstyrelsen. Utan föregående framställning må länsstyrelsen förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts stadsfullmäktige att avgiva yttrande i ärendet. Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning.

Motsvarande bestämmelser återfinnas i 34 § lagen om kommunalstyrelse på landet och 31 § lagen om församlingsstyrelse.

Bestämmelsen rörande valkretsindelning i stad tillkom i samband med 1909 års proportionalvalsreform i syfte att underlätta det nya valsystemets användning. I motioner till riksdagen ha vid skilda tillfällen förslag framförts, att valkretsindelningen borde upphävas eller göras fakultativ för ernående av en rättvisare mandatfördelning. Motionerna ha avslagits av riksdagen, sedan konstitutionsutskottet avstyrkt bifall till desamma (utlåtande nr 30 år 1930, nr 15 år 1935 och nr 16 år 1936).

Vid inkorporering av landskommun med stad kunna det införlivade områdets intressen i vissa avseenden skilja sig från stadens i övrigt. Att hänsyn kan behöva tagas till lokala förhållanden inom stadskommunerna finner utskottet i likhet med motionärerna i och för sig naturligt. Ett tillägg till bestämmelserna om grunderna för valkretsindelning i enlighet med motionärernas förslag kan utskottet av praktiska skäl dock icke tillstyrka. Det torde nämligen endast mera sällan inträffa, att den införlivade kommunen med avseende på folkmängd och läge äger förutsättningar att bilda egen valkrets. Valkretsarna i de större städerna, vilka motionärerna i första hand åsyfta, inrymma vanligen så stor folkmängd, att även kommuner med relativt stort invånareantal, vilka införlivas med stad, icke äga tillräckligt befolkningsunderlag för att utse det föreskrivna minimiantalet fullmäktige, därest de skulle bilda egen valkrets. En minskning av minimiantalet fullmäktige inom varje valkrets skulle motverka den proportionella valmetodens syfte. Av praxis från senare år framgår vidare, att inkorporerad landskommun i allmänhet i sin helhet lägges till en av stadens valkretsar, därest de geografiska betingelserna förefinnas. Härtill kommer, att bestämmelsen om att länsstyrelsen förordnar om valkretsindelningen, torde utgöra en garanti för att denna verkställas efter sakliga grunder och ej med hänsyn till gynlandet av en viss grupp intressen. Utskottet vill till sist betona, att den intressebetsättning som under en övergångstid kan förefinnas mellan stad och inkorporerad kommun, ofta efterhand läres i sådan grad utjämnas, att den valkretsindelning, som en gång skett i syfte att tillvarataga vissa lokala intressen inom stadskommun, förr eller senare kan framstå som otjänlig. Utskottet förutsätter emellertid, att intill dess tillbörlig hänsyn till de inkorporerade kommunernas intressen tages vid valkretsindelningen.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 mars 1947.

På konstitutionsutskottets vägnar:

JONES ERIK ANDERSSON.

Närvarande:

från första kammaren: herrar Jones Erik Andersson, Herlitz, Mattsson*, Hjalmar Nilsson, Englund, Sjö, Hugo Sundberg och Lodenius; samt

från andra kammaren: herrar Thorell*, Fast*, Hällgren*, Kyling, Norén, Spångberg, Jonsson i Haverö, Johnsson i Stockholm*, Dickson och Hansson i Skediga.

* Ej närvarande vid justeringen.